

การสร้างมูลค่าเพิ่มระบบนิเวศวัฒนธรรมสู่การจัดการท่องเที่ยว
ภายใต้บริบทเขตเศรษฐกิจพิเศษโดยภาคีเครือข่ายตำบลแม่กาษา ตำบลแม่ปะ และ
ตำบลท่าสายลวด อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก
Value Creation of Cultural Ecology to Tourism Management under
Special Economic Zone by Partnerships of Kasa, Maepa, and Tha
Sailuad Sub-districts, Mae Sot District, Tak Province

สวาท ไพศาลศิริทรัพย์¹ และคณะ
Sawart Phaisarnsirirap and parties

Received: 8 July 2021; Revised: 24 July 2021; Accepted: 1 August 2021

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง“การสร้างมูลค่าเพิ่มระบบนิเวศวัฒนธรรมสู่การจัดการท่องเที่ยวภายใต้บริบทเขตเศรษฐกิจพิเศษโดยภาคีเครือข่ายตำบลแม่กาษา ตำบลแม่ปะ และตำบลท่าสายลวด อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก”มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระบบนิเวศวัฒนธรรมตำบลแม่กาษา ตำบลแม่ปะ และตำบลท่าสายลวด ศึกษาพลวัตการตั้งรับเปลี่ยนแปลงพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษที่นำไปสู่การสร้างผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวของตำบลแม่กาษา ตำบลแม่ปะ และตำบลท่าสายลวด พัฒนาขีดความสามารถเครือข่ายชุมชนตำบลแม่กาษา ตำบลแม่ปะ และตำบลท่าสายลวด ในการบริหารจัดการท่องเที่ยวและการตลาดและสร้างและเชื่อมโยงภาคีเครือข่ายการท่องเที่ยวในพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก การวิจัยครั้งนี้ใช้กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เป็นเครื่องมือในการศึกษาและพัฒนาให้เกิดแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม ซึ่งเป็นกระบวนการที่เน้นคนเป็นศูนย์กลาง มุ่งเสริมพลังอำนาจให้แก่ประชาชนในพื้นที่ ด้วยกระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมผ่านกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (CBR) ประชากรและกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย 1) กลุ่มผู้รู้ 2) กลุ่มผู้ปฏิบัติการ และ 3) ผู้สนใจทั่วไป สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ผลการศึกษาระบบนิเวศวัฒนธรรมตำบลแม่กาษา ตำบลแม่ปะ และตำบลท่าสายลวด อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก พบว่า ชุมชนตำบลแม่กาษา ตำบลแม่ปะ ตำบลท่าสายลวด เป็นชุมชนพหุวัฒนธรรม ผสมผสานของชาวล้านนา ชาวไทยใหญ่และเป็นพื้นที่ชายแดนมีทรัพยากรธรรมชาติ มีวิถีวัฒนธรรมมีอัตลักษณ์โดดเด่นมีความสมัครสมานสามัคคี ร่วมมือร่วมใจกันอนุรักษ์สืบต่อไปให้เป็น

¹ วิทยาลัยชุมชนตาก ตำบลหนองบัวใต้ อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก เบอร์โทรศัพท์ 08 6328 7999

ป่าชุมชนที่มีความอุดมสมบูรณ์มีทรัพยากรธรรมชาติสวยงามร่มรื่น ถ้า ป่า น้ำตกและน้ำพุร้อนที่เป็นที่พักผ่อนของนักท่องเที่ยว คนในชุมชนมีพลวัตรการตั้งรับการเปลี่ยนแปลงพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษที่นำไปสู่การสร้างผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวทำให้คนในพื้นที่มีการตื่นตัวในการตั้งรับสถานการณ์การที่เกิดขึ้นแสดงถึงคนในชุมชนที่เป็นนักท่องเที่ยวทางออกไม่เคยย่อท้อกับสถานการณ์หรือแรงกดดันต่าง ๆ ที่ถาโถมมาทั้งการเปลี่ยนแปลงเมืองเนื่องจากการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษหรือการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเนื่องจากเป็นเมืองชายแดนนั้นประกอบกับการที่พื้นที่ที่มีการเคลื่อนย้ายคนเข้าออกจำนวนมากมายที่แตกต่างกันทั้งชาวต่างชาติและนักท่องเที่ยว ทำให้คนในพื้นที่หาทางออกอยู่เสมอ

ผลการพัฒนาขีดความสามารถเครือข่ายชุมชนตำบลแม่กาษา ตำบลแม่ปะ และตำบลท่าสายลวด ชุมชนมีทักษะการบริหารจัดการท่องเที่ยวและการตลาด คนในพื้นที่มีวิถีคิดเชิงระบบ ทำงานเป็นทีม ตระหนักเห็นคุณค่าทรัพยากร มรดกวัฒนธรรม มีอัตลักษณ์ คือ “ทรัพยากรล้ำค่า ป่าไม้อุดมสมบูรณ์ วัฒนธรรมไทใหญ่และล้านนา เมืองการค้าชายแดน” และสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยการสร้างสินค้าทางการท่องเที่ยวด้วยการสร้างและเชื่อมโยงภาคีเครือข่ายการท่องเที่ยวในพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก โดยใช้ทุนทรัพยากรที่มีเป็นฐานพัฒนาสู่การสร้างมูลค่าเพิ่ม หารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวท่องเที่ยวโดยชุมชนร่วมกับภาคีเครือข่ายจากความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมที่โดดเด่นและเสน่ห์เมืองชายแดน คนในชุมชนมีความพร้อม และมีภาคีเครือข่ายที่คอยส่งเสริมการพัฒนาเพื่อรองรับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบครบวงจร

คำสำคัญ : การสร้างมูลค่าเพิ่ม, ระบบนิเวศวัฒนธรรม, การจัดการท่องเที่ยว

Abstract

The research on “Value Creation of Cultural Ecology to Tourism Management under Special Economic Zone by Partnerships of Mae Kasa, Maepa, and Tha Sailuad Sub-districts, Mae Sot District, Tak Province” aims to study the ecosystem and culture of Mae Kasa Sub-district, Maepa Sub-district and Tha Sailuad Sub-district; to study the dynamics of change and impact of the special economic area leading to the creation of tourism products of Mae Kasa Sub-district, Maepa Sub-district and Tha Sailuad Sub-district; to study capacity development of community networks in Mae Kasa Sub-district, Maepa Sub-district and Tha Sailuad Sub-district in tourism management and marketing and to build and connect hundreds of tourism network partners in the special economic area, Mae Sot District, Tak Province. This research uses community research methodology to develop and create eco-tourism and cultural tourism

attractions. The process is a person-centered process which aims to empower people in the area with a participatory development process through community-based research (CBR), the population and sample consisted of 1) experts, 2) operators, and 3) people with interests. The statistics used for data analysis were frequency, mean, percentage, standard deviation and content analysis.

The results of the study of ecological system and culture in Mae Kasa Sub-district, Mae Pa Subdistrict and Tha Sailuad Subdistrict, Mae Sot District, Tak Province show that the communities in these three sub-districts are multicultural communities blending Lanna and Thai Yai together. The sub-districts are border areas with natural resources, having unique culture and distinctive identity. The locals work together to conserve the forest to be a community forest that is fertile which consists of beautiful shady, forest caves, waterfalls and hot springs for tourists. People in the community are aware of the change in special economic areas that lead to the creation of tourism products, making local people alert in their response to the situation that arises, showing people in the community who are fighters to find a solution. Having been discouraged by the situations or pressures that has been overwhelming, either the urban transformation due to the development of a special economic zone, or the transformation that has occurred as a border city, coupled with the large number of people moving in and out of the area that different for both foreigners and tourists causing local people to always find a way out.

The results of the capacity development of community networks in Mae Kasa Sub-district, Maepa Sub-district and Tha Sailuad Sub-District shows that the community has tourism management and marketing skills. People in the area have a systematic way of thinking, working as a team, appreciating the value of resources, cultural heritage, and identity that is "Valuable resource fertile forest Tai Yai and Lanna cultures the border trade city" and added value by creating tourism products by building and connecting tourism network partners in the special economic area, Mae Sot District, Tak Province by using what the communities have as capital for development to create added value. Find a form of community-based tourism, in collaboration with network partners, based on the abundance of natural and cultural resources and border-town charm. People in the community are ready. And there

are network partners that support the development of community-based tourism management.

Keywords: Value Creation, Cultural Ecology, Tourism Management

บทนำ

ลักษณะภูมิประเทศของตำบลแม่กาษา ตำบลแม่ปะ และตำบลท่าสายลวด เป็นพื้นที่ราบลุ่มที่ราบเชิงเขา และภูเขา อากาศบริสุทธิ์เย็นสบาย พื้นที่ส่วนใหญ่ขนานไปกับลำน้ำเมย ซึ่งเป็นเส้นแบ่งเขตแดนระหว่างไทยกับเมียนมาร์ ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวล้านนาที่อพยพเข้ามาเมื่อ 100 กว่าปี เป็นพื้นที่ที่มีประวัติยาวนานตั้งแต่สมัยสุโขทัย จัดตั้งเป็นหมู่บ้านในฐานะชุมชนชายแดนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2437 และมีกลุ่มชาติพันธุ์อื่น เช่น พม่า กะเหรี่ยง ไทยใหญ่ จีน และมอญ อพยพเข้ามาอยู่อาศัย ดำรงชีวิตร่วมกันอย่างประนีประนอม ทำให้ชุมชนมีความเป็นพหุวัฒนธรรมที่อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข และมีเอกลักษณ์มีกฎระเบียบการบริหารจัดการกลุ่มที่แตกต่างตามบริบทและข้อตกลงร่วมกันที่หลากหลายสืบทอดภูมิปัญญา ยังคงไว้ซึ่งประเพณีวัฒนธรรมความเชื่อที่มีอยู่ ผสมผสานกันระหว่างวัฒนธรรมจากความหลากหลายชาติพันธุ์ กลายเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่น

ปัจจุบันมีนักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวในพื้นที่บ้างแล้วซึ่งส่วนใหญ่จะท่องเที่ยววันเดียว น้ำแร่ น้ำพุร้อน ถ้ำ วัด รวมถึงป่าชุมชน ซึ่งลักษณะเป็นการท่องเที่ยววันเดียวทริป (มีทั้งนักท่องเที่ยวชาวพม่า และชาวไทย) เมื่อเขตเศรษฐกิจพิเศษเข้ามา จะก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงที่สูงและรวดเร็ว แต่สิ่งที่สำคัญคือ ทิศทางการพัฒนาของพื้นที่ทั้ง 3 ตำบลที่อยู่ในเขตเศรษฐกิจพิเศษควรเป็นอย่างไร เพื่อให้ชุมชนรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและตั้งรับปรับตัวกับปรากฏการณ์ดังกล่าวเพื่อการอยู่รอดของชีวิตที่ดีขึ้น ซึ่งคนในตำบลทั้ง 3 พื้นที่เห็นว่าการท่องเที่ยวจะเป็นทางเลือกหนึ่งที่จะช่วยให้คนในแต่ละชุมชนมีรายได้เสริมจากการจัดการท่องเที่ยวบนฐานศักยภาพบนฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เป็นทุนในการจัดการของแต่ละหมู่บ้านที่แตกต่าง รวมถึงใช้คุณค่าที่ชุมชนได้รับประโยชน์จากการจัด CBT เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดสำนึกร่วมในคุณค่าของบ้านเกิดที่จะนำไปสู่การอนุรักษ์และสืบทอดมรดกวัฒนธรรมชุมชนให้ยั่งยืนต่อไปเนื่องจากการจะสร้างแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้มรดกวัฒนธรรมโดยเครือข่ายชุมชนคน 3 ตำบลในครั้งนี้เป็นมิติทางเศรษฐศาสตร์ที่ต้องอาศัยภูมิรัฐประสพการณ์และทักษะด้านบริหารจัดการ และการให้บริการด้วยการใช้กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมาพัฒนาให้เกิดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มมรดกวัฒนธรรมชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์และคุณค่าทั้งยังให้คนในพื้นที่ตระหนักรู้ ห่วงแหนมทรัพยากรที่มีให้คงอยู่ตลอดไป

จากเหตุผลและความจำเป็นดังกล่าว วิทยาลัยชุมชนตากร่วมกับสำนักงานสนับสนุนวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่มีหน้าที่ในการพัฒนาคนในพื้นที่ให้เกิดการเรียนรู้อย่างยั่งยืนจึงนำองค์ความรู้และ

กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมาหนุนเสริมให้ชุมชนได้เกิดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้สร้างการเปลี่ยนแปลงอย่างสร้างสรรค์และพัฒนาให้เกิดเป็นการท่องเที่ยวโดยชุมชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1 เพื่อศึกษาระบบนิเวศวัฒนธรรมตำบลแม่กาษา ตำบลแม่ปะ และตำบลท่าสายลวด อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก
- 2 เพื่อศึกษาพลวัตการตั้งรับเปลี่ยนแปลงพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษที่นำไปสู่การสร้างผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวของตำบลแม่กาษา ตำบลแม่ปะ และตำบลท่าสายลวด
- 3 เพื่อพัฒนาขีดความสามารถเครือข่ายชุมชนตำบลแม่กาษา ตำบลแม่ปะ และตำบลท่าสายลวด ในการบริหารจัดการท่องเที่ยวและการตลาด
- 4 เพื่อสร้างและเชื่อมร้อยภาคีเครือข่ายการท่องเที่ยวในพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เป็นเครื่องมือในการศึกษาและพัฒนาให้เกิดแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม ซึ่งเป็นกระบวนการที่เน้นคนเป็นศูนย์กลาง มุ่งเสริมพลังอำนาจให้แก่ประชาชนในพื้นที่ ด้วยกระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมผ่านกระบวนการ CBR เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวเครือข่ายชุมชนที่ร่วมพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวที่ดำเนินการโดยชาวบ้านในชุมชนที่นำไปสู่การพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง แบบสังเกต แบบสอบถามกึ่งทางการ แบบบันทึกภาคสนาม กล้องถ่ายรูป และเครื่องบันทึกเสียง ผังเครือญาติ โครงสร้างองค์กรชุมชน ปฏิทินประเพณี วัฒนธรรม ปฏิทินอาหาร ประวัติศาสตร์ชุมชน (Time line) ประวัติชีวิตบุคคลสำคัญ แผนที่เดินดิน กล้องถ่ายรูป และเครื่องบันทึกเสียง ประชากรและกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย 1) กลุ่มผู้รู้ ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมชุมชน ผู้นำชุมชนภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้สูงอายุ 2) กลุ่มผู้ปฏิบัติการ ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ หน่วยงาน ภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นักพัฒนาสื่อมวลชน และผู้สนใจทั่วไป 3) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป ประกอบด้วย เยาวชน ครูอาจารย์ พระสงฆ์ องค์กรภาคประชาชน นักเรียน นักศึกษา นักวิชาการปฏิบัติการ แม่บ้าน และผู้สนใจทั่วไป สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยใช้รูปแบบการประเมินผลกระทบแบบมีส่วนร่วม 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. ประชุมสร้างเครือข่ายทีมวิจัยชุมชนความร่วมมือร่วมพัฒนา CBT วิถีเกษตร โดยการ ทบาทตามเชิญชวนบุคคลเข้าร่วมทีมวิจัย ประชุมเปิดตัวโครงการและแบ่งทีมงาน บทบาทหน้าที่ และ ประชุมแยกแต่ละทีมงานย่อยและติดต่อกับผู้เข้าร่วมงานเพิ่มเติม เพื่อได้ทีมชุมชนร่วมทำงานวิจัย
2. ประชุมปรับฐานคิดการใช้ CBR การพัฒนา CBT ทำให้เข้าใจกระบวนการงานวิจัย เพื่อท้องถิ่น และการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนมากขึ้น รู้จักเครื่องมือ และรูปแบบที่ใช้ในการเก็บ ข้อมูลงานวิจัย เข้าใจวัตถุประสงค์ของการทำงานวิจัย และเป้าหมายงานวิจัยชุมชนจะได้อะไร
3. วางแผน/กำหนดกรอบการทำงาน/ค้นหา เพื่อหาแนวทางการดำเนินงาน แบ่งหน้าที่ การทำงาน รวมทั้งติดตาม ทบทวนแนวทางการทำงานวิจัย และวางแผนการทำงานร่วมกัน ในขั้นนี้ ทำให้ได้ Key men ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
4. ขั้นลงพื้นที่ศึกษาสำรวจเก็บข้อมูลปฐมภูมิ ตามประเด็นที่ศึกษา ดังนี้
 - 4.1 ศึกษากระบวนการนิเวศวัฒนธรรมระบบนิเวศน์ทางทรัพยากร วัฒนธรรมพื้นถิ่น
 - 4.2 ศึกษาพลวัตรการตั้งรับเปลี่ยนแปลงพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษที่นำไปสู่การสร้าง ผลผลิตภัณฑการท่องเที่ยวของตำบลแม่กาษา ตำบลแม่ปะ และตำบลท่าสาย
 - 4.3 ศึกษาขีดความสามารถเครือข่ายชุมชน
 - 4.4 ศึกษาการสร้างและเชื่อมร้อยภาคีเครือข่ายการท่องเที่ยวในพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก
5. ศึกษา จัดเก็บ และทบทวนข้อมูล ในขั้นนี้ จะทำการศึกษาข้อมูลจากเอกสารและจากสื่อ เทคโนโลยีสารสนเทศ แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) และการจากการลงพื้นที่แหล่งข้อมูล ปฐมภูมิ (Primary Data) นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ จัดประชุมคืนข้อมูลให้กับชุมชน เพื่อตรวจสอบ ข้อมูลโดยคนในชุมชน
6. พัฒนาทีมวิจัยชุมชน ร่วมกันกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวโดยชุมชน ศึกษาดูงานชุมชน ต้นแบบ และร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นผลสรุปจากการศึกษา เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์อัตลักษณ์ ของชุมชน ที่นำไปสู่การพัฒนากิจกรรมเส้นทางท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์ของชุมชนที่ ทั้งนี้ร่วมสรุป สภาพปัญหาของชุมชนด้านต่าง ๆ โดยมีผู้อาวุโสของชุมชนเข้าร่วมให้ข้อชี้แนะเพิ่มเติม จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาสและแนวทางแก้ไข สกัด คัดสรร วิเคราะห์ ทบทวนข้อมูลที่ผ่านมาคืนข้อมูลชุมชน เพื่อร่วมดำเนินการพัฒนากิจกรรมเส้นทางท่องเที่ยวของชุมชนขึ้นเบื้องหลัง
7. ทดลองการทำทัวร์นำร่อง ประเมินผล พัฒนาปรับปรุง สรุปผลและนำเสนอปรับปรุง การตามข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ

ผลการวิจัย

การวิจัย “การสร้างมูลค่าเพิ่มระบบนิเวศวัฒนธรรมสู่การจัดการท่องเที่ยวภายใต้บริบทเขตเศรษฐกิจพิเศษโดยภาคีเครือข่ายชุมชนตำบลแม่กาษา ตำบลแม่ปะ ตำบลท่าสายลวด อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก” สรุปผลการวิจัยตามจุดประสงค์ได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาระบบนิเวศวัฒนธรรมตำบลแม่กาษา ตำบลแม่ปะ และตำบลท่าสายลวด อำเภอแม่สอด จังหวัดตากพบว่าชุมชนตำบลแม่กาษา ตำบลแม่ปะ ตำบลท่าสายลวด เป็นชุมชนพหุวัฒนธรรม ผสมผสานของชาวล้านนา ชาวไทยใหญ่และเป็นพื้นที่ชายแดนมีทรัพยากรธรรมชาติ มีวิถีวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์โดดเด่นมีความสมัครงานสามัคคี ร่วมมือร่วมใจกันอนุรักษ์สืบสานให้เป็นป่าชุมชนที่มีความอุดมสมบูรณ์มีทรัพยากรธรรมชาติสวยงามร่มรื่น ถ้ำ ป่า น้ำตกและน้ำพุร้อนที่เป็นที่พักผ่อนของนักท่องเที่ยว

2. ผลการศึกษาพลวัตการตั้งรับการเปลี่ยนแปลงพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษที่นำไปสู่การสร้างผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวของตำบลแม่กาษา ตำบลแม่ปะ และตำบลท่าสายลวด พบว่า เครือข่ายชุมชนตำบลแม่กาษา ตำบลแม่ปะ และตำบลท่าสายลวด เป็นจุดการค้าชายแดนเชื่อมกับประเทศเมียนมา พลวัตการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากอดีตถึงปัจจุบันทำให้คนในพื้นที่มีการตื่นตัวในการตั้งรับสถานการณ์การที่เกิดขึ้นแสดงถึงคนในชุมชนที่เป็นนักท่องเที่ยวทางออกไม่เคยย่อท้อกับสถานการณ์หรือแรงกดดันต่าง ๆ ที่ถาโถมมาทั้งการเปลี่ยนแปลงเมืองทั้งเนื่องจากการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษหรือการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเนื่องจากเป็นเมืองชายแดนนั้นประกอบกับการที่พื้นที่มีการเคลื่อนย้ายคนเข้าออกจำนวนมากมายังชาวต่างชาติและนักท่องเที่ยวเอง ทำให้คนในพื้นที่หาทางออกอยู่เสมอ

3. ผลพัฒนาขีดความสามารถเครือข่ายชุมชนตำบลแม่กาษา ตำบลแม่ปะ และตำบลท่าสายลวด ในการบริหารจัดการท่องเที่ยวและการตลาด พบว่าเครือข่ายชุมชนตำบลแม่กาษา ตำบลแม่ปะ ตำบลท่าสายลวด ได้พัฒนาวิสัยทัศน์เชิงระบบ การทำงานเป็นทีม การสร้างภาคีเครือข่าย องค์ความรู้ด้านการศึกษาดูงานพื้นที่ การบริหารจัดการกลุ่ม การบริการและการตลาดนั้น ทำให้ชุมชนตระหนักและเห็นคุณค่าทรัพยากร มรดกวัฒนธรรม รวมถึงการสร้างภาคภูมิใจให้กับชุมชน การรับรู้การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในสังคมปัจจุบัน ตั้งรับปรับตัวกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในยุคไทยแลนด์ 4.0 ใช้เทคโนโลยีนำเสนอของดีชุมชนมีทักษะการสื่อสารอย่างเป็นขั้นตอนเป็นระบบ จึงสรุปอัตลักษณ์ตำบลแม่กาษา ตำบลแม่ปะ ตำบลท่าสายลวด คือ “ทรัพยากรล้ำค่า ป่าไม้อุดมสมบูรณ์ วัฒนธรรมไทใหญ่ ล้านนา เมืองการค้าชายแดน” และสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยการสร้างสินค้าทางการท่องเที่ยว

4. ผลการสร้างและเชื่อมโยงภาคีเครือข่ายการท่องเที่ยวในพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก พบว่าเครือข่ายชุมชนตำบลแม่กาษา ตำบลแม่ปะ ตำบลท่าสายลวด เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในการพัฒนาเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับชุมชนและการสร้างแนวทางการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ด้วยความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมที่โดดเด่น คนในชุมชนมีความพร้อม และมีภาคีเครือข่ายที่คอยส่งเสริมสนับสนุนพัฒนาเพื่อรองรับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบครบวงจร

อภิปรายผล

1. ผลการศึกษาระบบนิเวศวัฒนธรรมตำบลแม่กาษา ตำบลแม่ปะ และตำบลท่าสายลวด อำเภอแม่สอด จังหวัดตากพบว่าชุมชนตำบลแม่กาษา ตำบลแม่ปะ ตำบลท่าสายลวด เป็นชุมชนพหุวัฒนธรรม ผสมผสานของชาวล้านนา ชาวไทยใหญ่และเป็นพื้นที่ชายแดนมีทรัพยากรธรรมชาติ มีวิถีวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์โดดเด่นมีความสมัครสมานสามัคคี ร่วมมือร่วมใจกันอนุรักษ์สืบต่อไปให้เป็นป่าชุมชนที่มีความอุดมสมบูรณ์มีทรัพยากรธรรมชาติสวยงามร่มรื่น ถ้า ป่า น้ำตกและน้ำพุร้อนที่เป็นที่พักผ่อนของนักท่องเที่ยว ดังคำกล่าวของ วลัยลักษณ์ ทรงศิริ และคณะ (2556: 9-13) ที่กล่าวถึงสังคมพหุลักษณะหรือพหุสังคม (Plural Society) ว่าหมายถึงกลุ่มสังคมที่แยกย่อยออกเป็นกลุ่มภาษา กลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มศาสนาหรือเชื้อชาติต่าง ๆ และกลุ่มชุมชน ซึ่งเป็นคำเดียวกับ Multicultural Society หรือสังคม หลากวัฒนธรรมที่นำ มาใช้กับรัฐที่มีความแตกต่างหลากหลาย หลาย ซึ่งแนวคิดแบบ Multiculturalism นี้เป็นการ มองความหลากหลายด้านวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ใน สังคมเป็นเกณฑ์ อย่างไรก็ตามและจากคำกล่าวของ (ศุภยัมสลิสมศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา 2549, 135 ; บัญญัติ ยงยวน 2551, 93-94 ; ดุสิต หวันเหล็ม 2552, 68 ; เอกรินทร์ สังข์ทอง 2552, 4) กล่าวว่า สังคมพหุวัฒนธรรม หมายถึง ประชากรกลุ่มคนหลากหลายชาติพันธุ์มาอยู่รวมกัน ใน สังคมหนึ่ง ซึ่งมีความแตกต่างทางด้านขนบธรรมเนียม ประเพณี ภาษา วัฒนธรรม ศาสนาความ เชื่อ รวมถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ของผู้คน วิธีการคิด การมีปฏิสัมพันธ์ การสื่อสาร รวมถึงบุคคล ที่มาจากพื้นฐานหรืออัตลักษณ์เดียวกัน

ผู้วิจัยเห็นว่าสังคมพหุวัฒนธรรมเน้นการยอมรับ การอยู่ร่วมกัน และการบูรณาการของความหลากหลายทางวัฒนธรรม ของแต่ละชาติพันธุ์มุ่งไปสู่การตระหนักรู้ถึงการรวมอยู่ร่วมกันและความเป็นหนึ่งเดียวกันของสังคม เคารพและยอมรับในความแตกต่างชุมชนตำบลแม่กาษา แม่ปะ ท่าสายลวดต่างมีจุดเด่นที่แตกต่างกันด้วยกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นสร้างการมีส่วนร่วม ร่วมคิดร่วมทำตั้งแต่ต้นทำให้เกิดการนำเอาวัฒนธรรมชุมชนที่แตกต่างมาผสมผสานเป็นกิจกรรมเส้นทางการท่องเที่ยวที่ผ่านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ หรือ หาทางออกร่วมกันจนเกิดเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สร้างเสน่ห์ สร้างแรงดึงดูดให้นักท่องเที่ยวหรือผู้สนใจได้สัมผัสความแตกต่างของสังคมพหุวัฒนธรรมของเมืองชายแดนที่ยังคงมีความโดดเด่น ความภาคภูมิใจของประเพณีวัฒนธรรมที่เป็นรากฐานของพื้นที่ที่สร้างความประทับใจให้นักท่องเที่ยว

2. ผลการศึกษาพลวัตการตั้งรับการเปลี่ยนแปลงพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษที่นำไปสู่การสร้างผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวของตำบลแม่กาษา ตำบลแม่ปะ และตำบลท่าสายลวด พบว่า เครือข่ายชุมชนตำบลแม่กาษา ตำบลแม่ปะ และตำบลท่าสายลวด เป็นจุดการค้าชายแดนเชื่อมกับประเทศเมียนมาพลวัต

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากอดีตถึงปัจจุบัน ดังที่ (ผจงจิตต์ อธิคมนันท์, 2545, หน้า 11) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงจะเกี่ยวข้องหรือขึ้นอยู่กับเวลาเสมอไม่ว่าจะเป็นเวลาในรูปใด เช่น วัน เดือน ปี หรือ เวลาทางดาราศาสตร์โดยนับเป็นปีเสมอ รวมทั้งเวลาที่นับการครบรอบเหตุการณ์หนึ่ง เป็นต้นว่า ฤดูหนึ่งหรือปีการเพาะปลูกหนึ่งก็ตาม ลักษณะหรือสภาพของสิ่งนั้นจะแตกต่างกันไป จากเดิมที่เป็นอยู่ โดยอาศัยองค์ประกอบด้านเวลาเป็นหลัก ในสังคมมีเหตุการณ์ที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ อย่างเท่านั้น นั่นคือ การเกิดและการตาย แต่กระบวนการตั้งแต่เกิดจนตาย นับเป็นการเปลี่ยนแปลงต่อเนื่องกัน โดยอาศัยเวลาเป็นเครื่องมือกำหนด ทำให้คนในพื้นที่ที่มีการตื่นตัวในการตั้งรับสถานการณ์ การที่เกิดขึ้นแสดงถึงคนในชุมชนที่เป็นนักต่อสู้หาทางออกไม่เคยย่อท้อกับสถานการณ์หรือแรงกดดัน ต่าง ๆ ที่ถาโถมมาทั้งการเปลี่ยนแปลงเมืองทั้งเนื่องจากการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษหรือการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเนื่องจากเป็นเมืองชายแดนนั้นประกอบกับการที่พื้นที่มีการเคลื่อนย้ายคนเข้า ออกจำนวนมากมายังชาวต่างชาติและนักท่องเที่ยวเอง ทำให้คนในพื้นที่หาทางออกอยู่เสมอ ดังคำกล่าวของ นภาพรณ์ หะวานนท์และคณะ (2550 : 36) ได้กล่าวไว้ว่าความสามารถในการพึ่งตนเอง ของชุมชน หมายถึง การที่ชุมชนมีความเป็นอิสระที่จะกำหนดทางเลือกในการจัดการกับ ปัญหาและ ดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนโดยไม่หวังพึ่งภายนอก ทั้งนี้ยังมี มุมมองว่าการพึ่ง ตนเองของชุมชนนั้น ชุมชนจะต้องมีอำนาจในการต่อรองเพื่อให้เป็นไปตาม เจตจำนงค์ของชุมชน และ สามารถระดมทุนเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ต่อชุมชนด้วย

ผู้วิจัยเห็นว่าชุมชนตำบลแม่กาษา แม่ปะ ท่าสายลวดเป็นชุมชนที่เจอภาวะการเปลี่ยนแปลง ในรูปแบบต่างๆแต่คนในพื้นที่มีความสามารถในการตั้งรับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ อย่างเท่าทันส่งผลให้ชุมชนมีระบบการจัดการตนเองที่เป็นระบบหาทางเลือกทางรอดเสมอ ท่ามกลาง ความเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ คนในชุมชนเองยังต้องการพัฒนาศักยภาพสู่การทำกาท่องเที่ยวเพื่อเป็น เครื่องมือในการพัฒนาด้านอื่น ๆ สร้างรายได้เกิดกระบวนการ ร่วมคิด ร่วมทำเพื่อใช้ความรู้ ความสามารถรวมพลังตั้งรับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นมาเห็นได้จากพัฒนาการ การเปลี่ยนแปลงเมืองอย่างรวดเร็วตามยุคสมัยแต่คนในชุมชนจะมีวิธีการตั้งรับสถานการณ์ การเปลี่ยนแปลงนั้นได้อย่างรู้เท่าทันและมีทางออกเสมอเช่นในสถานการณ์ปัจจุบันที่มีการเคลื่อนย้าย ผู้คนจำนวนมาก การเปลี่ยนโครงสร้างเมือง การเปลี่ยนแปลงของฝั่งชายแดนรวมถึงสถานการณ์โรค ระบาดโควิด 19 คนในพื้นที่ต่างใช้กระบวนการร่วมคิด ร่วมทำ หาหรือหาทางออกเผชิญสถานการณ์ ก้าวผ่านอุปสรรคและตระหนักต่อสถานการณ์ตั้งรับอย่างมีสติ

3. ผลพัฒนาขีดความสามารถเครือข่ายชุมชนตำบลแม่กาษา ตำบลแม่ปะ และตำบลท่าสาย ลวด ในการบริหารจัดการท่องเที่ยวและการตลาด พบว่าเครือข่ายชุมชนตำบลแม่กาษา ตำบลแม่ปะ ตำบลท่าสายลวด ได้พัฒนาวีธีคิดเชิงระบบ การทำงานเป็นทีม การสร้างภาคีเครือข่าย องค์ความรู้ ด้านการศึกษาบริบทพื้นที่ การบริการจัดการกลุ่ม การบริการและการตลาดนั้น ทำให้ชุมชนตระหนักและ

เห็นคุณค่าทรัพยากร มรดกวัฒนธรรม รวมถึงการสร้างคามภาคภูมิใจให้กับชุมชน การรับรู้การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในสังคมปัจจุบัน ตั้งรับปรับตัวกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในยุคไทยแลนด์ 4.0 ใช้เทคโนโลยีนำเสนอของดีชุมชนมีทักษะการสื่อสารอย่างเป็นขั้นตอนเป็นระบบ จึงสรุปอัตลักษณ์ตำบลแม่กาษา ตำบลแม่ปะ ตำบลท่าสายลวด คือ “ทรัพยากรล้ำค่า ป่าไม้อุดมสมบูรณ์ วัฒนธรรมไทใหญ่และล้านนา เมืองการค้าชายแดน” และสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยการสร้างสินค้าทางการท่องเที่ยวตามที่ เจษฎา นกน้อย (2554 : 144) กล่าวว่าสมรรถนะ หมายถึงกลุ่มของคุณลักษณะใด ๆ ที่อยู่ภายใน ตัวบุคคล อันมีผลต่อการแสดงออกในสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งจะส่งผลต่อการปฏิบัติงานให้สำเร็จดีขึ้น มีประสิทธิภาพมากขึ้น และได้ตั้งมาตรฐานที่กำหนดไว้ ใช้ประโยชน์ต่อชุมชนด้วยในการพัฒนาศักยภาพชุมชนด้านการท่องเที่ยว ตามที่ สันธุ์ สโรบล (2549 : 3) กล่าวว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็น ทางเลือกในการจัดการ การท่องเที่ยวที่ชุมชนเข้ามากำหนดทิศทางของการท่องเที่ยว บนฐานคิดที่ว่าชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของ ทรัพยากรและเป็นผู้มีส่วนได้เสียจากการท่องเที่ยว โดยการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตและวิถีการผลิตของชุมชนมาใช้เป็น ต้นทุนหรือปัจจัยในการจัดการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม รวมทั้งมีการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความรู้ความสามารถและบทบาทที่สำคัญในการดำเนินงานตั้งแต่การตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินงาน

ผู้วิจัยเห็นว่าการทำงานวิจัยโดยใช้กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นสามารถพัฒนาศักยภาพชุมชนในด้านการจัดการท่องเที่ยวได้ด้วยคนในชุมชน ทีมวิจัยได้เรียนรู้การวางแผนงาน การจัดการอย่างเป็นระบบ กล้าพูด กล้าคิด กล้าทำ สามารถวิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บมาได้ รู้จักการทำงานเป็นทีม การติดต่อประสานงาน พบเห็นสิ่งแปลกใหม่มีโอกาสได้พบปะแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับชุมชนอื่น และได้ประสบการณ์จากการไปศึกษาดูงานที่ทาง สกว. หนุนเสริมจัดให้ และการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาศักยภาพทีมนักวิจัยชุมชน ซึ่งทำให้ทีมนักวิจัยสามารถสรุปประเด็นจากการศึกษาดูงานได้แนวคิดและแรงบันดาลใจในการพาชุมชนไปสู่เป้าหมาย มีเวทีสนทนา เวทีพูดคุยกันบ่อยครั้งจนสมาชิกในทีมและชุมชนเกิดความคุ้นเคยกันเหมือนญาติ ทุกกระบวนการ ทุกขั้นตอน มีอาจารย์พี่เลี้ยงที่คอยสนับสนุนสอนวิธีการ หลักคิดและคอยให้คำปรึกษากระบวนการทำงานทั้งยังปรับกระบวนการดำเนินงานให้ เป็นไปอย่างราบรื่นและเป็นระบบอย่างเป็นกันเองเป็นการร่วมงานที่มีความสุข สบายใจและเป็นกันเอง

4. ผลการสร้างและเชื่อมโยงภาคีเครือข่ายการท่องเที่ยวในพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก พบว่าเครือข่ายชุมชนตำบลแม่กาษา ตำบลแม่ปะ ตำบลท่าสายลวด เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในการพัฒนาเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับชุมชนและการสร้างแนวทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้วยความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมที่โดดเด่น คนในชุมชนมีความพร้อม และมีภาคีเครือข่ายที่คอยส่งเสริมสนับสนุนพัฒนาเพื่อรองรับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบครบวงจร ดังที่ สนธยา พลศรี (2550:207) กล่าวว่าเครือข่ายความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงระหว่างสมาชิกอาจเป็น

บุคคลต่อบุคคล บุคคลต่อกลุ่ม กลุ่มต่อกลุ่ม เครือข่ายต่อเครือข่าย กลายเป็นเครือข่ายย่อยภายใต้เครือข่ายใหญ่ในการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายไม่ได้เป็นเพียงการรวมตัวกันโดยทั่วไปแต่มีเป้าหมายในการทำกิจกรรมร่วมกันทั้งเป็นครั้งคราวหรืออาจเป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่องจึงเป็นการเชื่อมโยงคนที่มีความสนใจร่วมกันพบปะสังสรรค์และพัฒนาไปสู่การลงมือ ร่วมกันทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยเป้าหมายและจุดประสงค์เดียวกัน ดังนั้นเครือข่ายจึงไม่ใช่เป็นเพียง การรวบรวมรายละเอียดบุคคลที่เป็นสมาชิกเท่านั้น แต่มีการจัดระบบให้สมาชิกสามารถดำเนิน กิจกรรมร่วมกันเพื่อบรรลุจุดหมายที่สมาชิกเห็นพ้องต้องกัน สิ่งที่เชื่อมโยงสมาชิกเข้าด้วยกัน คือ วัตถุประสงค์หรือผลประโยชน์ที่ต้องการบรรลุผลร่วมกัน การสนับสนุนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่ง พงนา สวนศรี (2546 : 105-107) ได้จัดกลุ่มภาคีที่เกี่ยวข้องเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1. ระดับชุมชนประกอบด้วย กลุ่มจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน กลุ่มร้านค้า ร้านขายของที่ระลึก กลุ่มยานพาหนะในท้องถิ่น วัด โรงเรียน อนามัย สถานที่สำคัญในชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบล องค์การพัฒนาเอกชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ทำงานในพื้นที่ เช่น พัฒนาการ เกษตรตำบล เป็นต้น
2. ระดับอำเภอ/จังหวัด ประกอบด้วยกลุ่มเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน สำนักงานจังหวัดการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ระดับจังหวัดหรือภาค ผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยว มัคคุเทศก์ท้องถิ่น และกลุ่มรถ เรือ ให้เช่า และสื่อมวลชนท้องถิ่น
3. ชาติประกอบด้วยเครือข่ายท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวสื่อมวลชน นักท่องเที่ยว สถาบันวิจัย และสถาบันการศึกษา

ผู้วิจัยเห็นว่าการดำเนินการเชื่อมร้อยภาคีเครือข่ายเพื่อร่วมพัฒนาชุมชนพื้นที่ที่สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงด้วยการบูรณาการทรัพยากรที่มีเพื่อให้เกิดความร่วมมืออย่างต่อเนื่อง สร้างพลังของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลแม่กาษา แม่ปะ ท่าสายลวดที่มีลักษณะที่โดดเด่นของพื้นที่ตามบริบท เมื่อคนในชุมชนสร้างภาคีที่เข้มแข็งภายในและสร้างการมีส่วนร่วมหนุนเสริมเพื่อพัฒนาพื้นที่สู่การจัดการท่องเที่ยวโดยใช้กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเชื่อมร้อยสร้างแรงดึงดูดที่น่าสนใจให้นักท่องเที่ยวเริ่มจากการสร้างภาคีภายใน ขยายเป็นภาคีระหว่างตำบลและเชื่อมร้อยภาคีหน่วยงานและขยายภาคีสู่วงกว้างขึ้นเป็นการสร้างรูปแบบการท่องเที่ยวด้วยภาคีที่เกี่ยวข้องได้อย่างมีประสิทธิภาพมีเอกลักษณ์เฉพาะที่สร้างความประทับใจให้นักท่องเที่ยวได้ภายใต้บริบทเมืองชายแดน

ข้อเสนอแนะ

1. กลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลแม่กาษา แม่ปะท่าสายลวด ควรได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีความหลากหลาย เพื่อสร้างให้เกิดความน่าดึงดูดสำหรับนักท่องเที่ยวสร้างรายได้ให้คนในชุมชน
2. กลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชนในจังหวัดตาก มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ทั้ง ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านการเกษตร รวมถึงทรัพยากร

การท่องเที่ยวด้านโบราณสถานและวัฒนธรรม จึงควรเน้นส่งเสริมและพัฒนาด้านการท่องเที่ยวอย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยอยู่บนพื้นฐาน ของการบริหารจัดการที่ยั่งยืน

3. ควรพัฒนารูปแบบของการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้วยการเชื่อมโยงภาคีวงแนวทาง หรือ กลยุทธ์ด้านการตลาดในการช่วยสนับสนุนส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้เป็นที่รู้จักและนิยมมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- พจนา สวนศรี. 2546. **คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน**. กรุงเทพฯ : โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ.
- วลัยลักษณ์ ทรงศิริ. (2556). แนวคิดเรื่องพหุนิยม เบื้องต้น. ใน **รือเสาะ พหุวัฒนธรรม: ความหลากหลายและมิตรภาพจากความทรงจำของ “คนใน” บนพื้นที่สีแดง**. นาญิบ บิน อะห์หมัด. กรุงเทพฯ: มูลนิธิเล็ก-ประไพ วิริยะพันธุ์, 2556. 9-13.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2552). **เอกสารสังเคราะห์วิธีวิทยางานวิจัยเพื่อท้องถิ่น**. สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น.
- ชลีรัตน์ จันทรเชื้อ และคณะ. (2557). **การพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการเรียนรู้มรดกวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- ณัฐินี ทองดี และ แพรวพยอม พัวเจริญ. (2554). **การศึกษาอัตลักษณ์และคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมสู่กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สำหรับนักท่องเที่ยวเยาวชน**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. (2526). **หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท**. กรุงเทพฯ: ไทย-อนุเคราะห์ไทย.
- นภารัตน์ กิตติรัตนมจล, 2562, **การจัดการตนเองของภาคประชาสังคมเพื่อการเข้าสู่เขตพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก**, กรุงเทพฯ.
- พูนลาภ ทิพาติโยธิน, (2553), **Value-Added Activities เพิ่มมูลค่าด้วยกิจกรรมเพิ่มมูลค่า**.
- ผจงจิตต์ อธิคมน์นทะ. (2545). **การเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 11)**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สนธยา พลศรี. (2550). **เครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชนในงานพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- เจษฎา นกน้อย (2554). **แนวคิดการบริหารทรัพยากรมนุษย์ร่วมสมัย**. กรุงเทพฯ : พิมพ์ครั้งที่ 2 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นภาพร หะวานนท์ และคณะ. 2550. **ทฤษฎีฐานรากในเรื่องความเข้มแข็งของชุมชน**. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).